

PIANOT I WIEN

- en debutbok att uppmärksamma

1938 är ett historiskt år. Det är då som den tyska maktpolitiken visar sitt rätta ansikte. Det är då som det nazistiska vansinnet tar sin början i ett uppgivet Österrike. Anschluss fullbordades för att senare utvidgas med Sudetlandet och senare den plågsamma Kristallnatten. Detta i sin tur leder fram till det välkända undergivenhets-temat med Chamberlains brist på insikt om den expanderande tyska våldsspiralen.

Det är i denna atmosfär och pressade historiska bild, som Agneta Rosendals debutdiktsamling börjar. Hon inleder med en magnifik, korthuggen infällning i det poetiska livsträdet; en plågsam hågkomst och med en stark känsla av äkthet.

Diktjaget ikläder sig den unga Hildes personlighet. Hon går just till sin älskade – i april 1938. Staden är Wien. Hon söker närhet, medkänsla, medmänsklighet. Hon lämnar "sitt piano"; detta instrument, som givit henne så mycket glädje, tillfredsställelse och harmoni. Där, över elfenbenstangenterna, har fasa, vrede och smärta passerat; toner och klanger av övergivenhet och nära kärlek. Hon söker. Hon är judinna. Det är sabbatsdag. Går hon till synagogan? Inte?

Nej. Hon går till "mannen, vars ögon har hematitens glans, vars näsa böjer sig lätt som själva luften, vars händer modellerar din kropp, vacker..."

Som en undertext vilar den bibliska Höga Visan, vars poetiska grepp och tema är en sorts förebild.

Nu finns Hilde där. Hon går med rak rygg; stolt genom gatorna och i hennes hår gnistrar en glädje under tiden som "träden droppar diamanter".

Plötsligt förändras scenen. Vi är inte i lyckans rike utan i smärtans, utsatthetens:

*bakom gardinerna
de svarta
hårda klackar
männen med ögon
av järn
händer av sten*

Här visar poeten på en briljant förmåga att med korta rader och säkert ordval, rytmisk känsla och intensitet, visa, hur både jord och hud hör samman, då en kärlekslös värld tränger på.

En "kafkapräglad" stämning uppstår. Det plågsamma krigstillståndet fräter in i dikterna. Tiden stiger ut ur sin "ram" och berättar för läsaren om huden, änglavingarna och drömmarna som måste finnas. Därför heter det i avsnittet Kadaver, där en värld skapad av "frånvaro och närvaro", innefattar både smärtsamma rutiner och livsbejakande spontaniteter:

*lindar din hud
av frånvaro
runt sin panna*

Diktsamlingen har fyra längre avdelningar. Först Pianot i Wien, sedan Kadaver, Drömt en dröm och Barnet på botten.

Avsnittet - Drömt en dröm - visar att det poetiska greppet med lätthet kan gå över i prosans. I fjorton koncentrerade berättelser låter författaren rita upp ett antal sammanfattande minnesdrömmar. Språket är klart och enkelt. Innehållet disparat och komplicerat. Den logiska ordningen bryts mot drömmens associationsfria och överraskande, ibland absurda, förbindelser.

Generellt tycker jag mig uppleva ett mycket pressat undermedvetet jag, där dörrar stängs – den ena efter den andra. Här blir män havande och i ansiktet kan den drömmande finna "hakan piercad till oigenkännlighet". Ängest, krig, smärta, vanmakt delar rum i dessa drömmar, vilka tolkar en inre verklighet, som i sig har ett relaterande yttre mönster. "Bara jag hör de tidiga fåglarnas sång och tidningen som dunsar mot hallgolvet" eller som i den sista korta drömkänslan: "I natt var det stora rum och någon som jagade mig."

Sista delen heter Barnet på botten, den mest omfattande. Här finns det lilla barnets nyfikna ögon som insiktsfullt kan notera "att det är i mig som pjäsen pågår."

Avdelningen kan också betraktas om en sorts böljande långdikt, som vill driva fram utan skiljetecken och stora bokstäver i sin egen rytm och associativa överklivningar. Rytmen är intressant – ofta i fallande korta trokéer, men också, ställvis i längre målände crescendon, där orden höjer och förtydligar innebörder. Poeten upptäcker friska livgivande gläntor, men också, en komplicerad världsbild. En "smetig trötthet kan svepa in i själen och strax därefter kan en ömsint hållning finnas då "siden ligger lätt mot skör hud."

Agneta Rosendals starka debutbok väcker intensiva känslor. Hon borrar sig mot själens djup och barnets hemligheter. Hon söker sig samtidigt ut i en händelserik verklighet, där vi med empatins hjälp kan lära, känna och förstå.

Rosendal för tankarna till Sandro Key-Åbergs allvarsamt lekfulla dikter om barn och barnets sorg och glädje; livets närhet och sårbarhet. Hon påminner om Elsa Graves känsliga, knivskarpa dikter, vilka tillkommit under säker hand och med klar tanke. Samtidigt finns hos poeten en ömsint mildhet, som hos Maria Wine – ett intensivt, mänskligt djup uppenbarat mitt i tillvaron.

Diktsamlingen - Pianot i Wien - önskar jag många läsare och jag vill avslutningsvis citera samlingens sista rader:

*Någon leker kärlek i gryningen.
En sådan skör morgon med mjölk och havre.
En sådan vacker morgon av socker och lekfulla ston.*

Hans-Evert Renérius

Bok: Agneta Rosendal. Pianot i Wien. Dikter. Bokförlaget Nya Doxa.